

Zahraniční obchod

Co se v kapitole dozvíte

Budete pak umět:

- popsat formy a členění zahraničního obchodu
- pojednat o výhodách a případných rizicích zahraničního obchodu
- pojednat o clu a vymežit činnost orgánu, do jehož kompetence spadá problematika celní kontroly (a dalších činností, kterými se zabývá)
- nastínit problematiku podnikání na území EU

Po prostudování této kapitoly poznáte:

- formy zahraničního obchodu
- hlavní rizika zahraničního obchodu
- hlavní zásady celní politiky ČR
- faktory působící v mezinárodním obchodě
- problematiku podnikání v rámci EU

Česká republika není uzavřenou zemí. Dnes a denně vstupují četné firmy do obchodních vztahů se svými zahraničními partnery, dodavateli i odběrateli. Dnes a denně proudí do ČR zboží ze všech koutů světa, jsou tu poskytovány služby zahraničními firmami, přes hranice státu jezdí kamiony, vlaky a létají letadla s výrobky českých firem, které jsou vyváženy do celého světa. **Zahraniční obchod je nedílnou součástí národního hospodářství.**

Členění zahraničního obchodu

Výměna zboží mezi národy patří k nejstarším ekonomickým činnostem lidí. Tisíce let před naším letopočtem probíhaly výměny různých produktů formou zboží za zboží. Naturální hospodářství a směna přebytků jsou základním historickým stupněm vývoje ekonomické aktivity lidí. Dnes má podobu rozsáhlých toků zboží i toků peněz nejen mezi národy či státy, ale i mezi kontinenty, jedná se o **celosvětový mezinárodní obchod**.

Zahraniční obchod má tři formy:

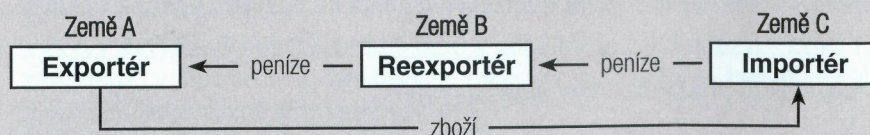
- **export** (vývoz),
- **import** (dovoz),
- **reexport** (vývoz dovozu).

Každou z těchto forem můžeme ještě rozdělit na **přímou** a **nepřímou**.

- **Přímý export** – tuzemský výrobce a zahraniční odběratel jsou v přímém obchodním spojení.
- **Nepřímý export** – mezi výrobce a odběratele vstupuje třetí osoba, tj. **vývozce**, který zboží v tuzemsku kupuje a sám je prodává v zahraničí.
- Stejným způsobem je možné definovat i **přímý a nepřímý import** (s opačnými pojmy, tj. zahraniční dodavatel a tuzemský dovozce).
- **Reexport** znamená nákup zboží v cizině a jeho prodej ve třetí zemi. Podle toho, zda zboží vstoupí do země exportéra, rozlišujeme **reexport přímý** a **nepřímý**.

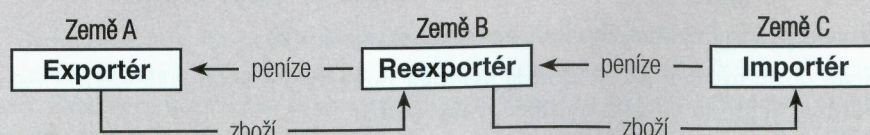
Přímý reexport

Reexportér koupí zboží v cizí zemi a nechá je přepravit do jiné cizí země, aniž zboží vstoupí do země reexportéra.

Nepřímý reexport

Reexportér nakoupí v zahraničí zboží, toto zboží doveze do své země a odtud je pak vyveze do třetí země.

Z DĚJIN

Z historie mezinárodního obchodu

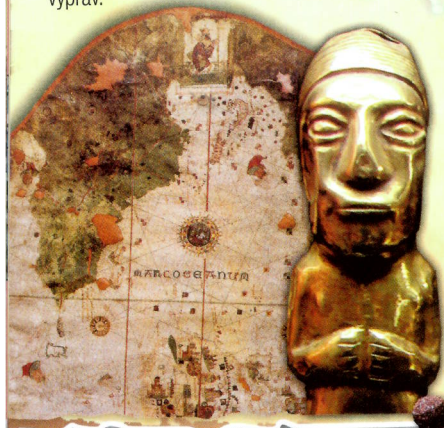
Obchod jako takový je velmi starou lidskou činností. Již na přelomu rodového společenství a otrokářské společnosti se čile obchodovalo se zemědělskými produkty, nástroji, solí a drahými kovy.

Význačného rozmachu dosáhl obchod již před 4000 lety za existence **Babylónské říše**, kdy byly zformovány jeho základní principy v podobě prvního obchodního zákoníku. Během starověku vynikali v zahraničním obchodě především **Féniciáné** a **Kartagináci**.

Dalšího rozmachu dosáhl obchod v **období křížáckých výprav**, kdy se do Evropy začalo dopravovat zboží z Orientu a posléze i z Číny. **Objev Nového světa – Ameriky** pak představuje rozmach obchodních a plavebních společností a měst – zejména italských **Benátek**, **Janova** a **Florence** a také **německých hanzovních měst**.

Období 19. století (po velké průmyslové revoluci) již znamená postupné formování světového obchodu do dnešní podoby.

Na obrázcích vidíte mapu světa z roku 1500 a inckou sošku coby kořist ze zámořských výprav.

Výhody reexportu

- překonávání obchodně-politických, popřípadě zdravotních překážek (což někdy bohužel vede k obcházení pravidel, zákazů, příkazů či zákonů),
- obcházení diskriminačních cel,
- kompletace výrobků na území jiného státu (dovoz součástek) a prodej hotových výrobků na území třetího státu,
- nákupy většího množství výrobků (dovozce tím získá množstevní a jiné slevy), jejich skladování na území vlastního státu a postupný prodej daného zboží v menších dávkách do více zemí za vyšší ceny atd.

Rizika zahraničního obchodu

Každý ekonomický subjekt, který vstupuje do zahraničních dodavatelsko-odběratelských vztahů, je vystaven vyššímu riziku, než je tomu ve známém domácím prostředí. Je to dáno větší vzdáleností (a tedy přirozeně vyšším nákladům), legislativními odlišnostmi, jinými společenskými zvyklostmi, politickými, hospodářskými a dalšími vlivy, které nejsou vždy předem známe nebo předvídatelné. Mohou to být:

1. Hospodářská rizika

- vývozce špatně odhadl možný vývoj a situaci na zahraničním trhu,
- jeho sortiment neodpovídá poptávce, je nevhodný, nezajímavý, v nevhodném množství, špatné kvality apod.

2. Rizika dopravní

- během dopravy může dojít k poškození zboží (blokádou, zcizením),
- nebyly dodrženy termíny dodání (opoždění zásilky a možnosti penalizace).

3. Riziko nepřevzetí zboží

Odběratel (dovozce) odmítne zboží převzít a zaplatit. Toto riziko se pak může násobit zvýšenými náklady na cestu zpět, prodej s výraznou slevou jinému obchodnímu partnerovi, popřípadě ztrátou kvality (zkažením) při návratu apod.

4. Riziko neplacení

- dovozce nemůže (či nechce) zaplatit, platí se zpožděním nebo jen po částečných splátkách, ačkoliv bylo dohodnuto placení naráz.

5. Rizika politická

Ta mohou být způsobena dvěma faktory:

- obchodně-politická opatření státu** – například vyhlášení obchodního embarga, obchodní válka (respektive i globální válka), zákaz plateb, stanovení nízkých dovozních (vývozních) kvót, blokáda území atd.
- politické události** – například stávky, dílčí blokáda silnic profesní skupinou obyvatelstva atd.

6. Rizika přírodní a náhodná

Těmi mohou být povodně, zemětřesení, sopečná činnost v lokalitě, nehody způsobené řidiči (selhání lidského faktoru) apod.

SOUVISLOSTI

Problémy provázející zahraniční obchod

Mezi poměrně častá rizika zahraničního obchodu patří **blokády silnic a hraničních přechodů** profesními skupinami, kterých se nějak dotýká dovoz určitého artiklu (např. zemědělci brání zem, do níž směřuje import plodin, který ohrožuje jejich produkci a prodej na tomto trhu).

Velkým problémem zámořského obchodu je **moderní pirátství**, které postihuje především lodní dopravu v některých částech světa. Mezi nejnebezpečnější místa patří oblast mezinárodních vod východní Afriky v blízkosti somálského pobřeží, západní pobřeží Afriky v blízkosti Nigérie a oblast jihovýchodní Asie. Rychlé a dobře vyzbrojené lodě pirátů (často maskované jako rybářská plavidla) přepadají většinou velké zámořské tankery s ropou a kontejnerové obchodní lodě, nezřídka i výletní turistické lodě a jachty. Posádka a plavidlo zadrží a za jejich vydání vymáhají vysoké výkupné. Jako protipatření bylo zavedeno hlídkování mezinárodních vojenských plavidel v těchto nebezpečných vodách (viz obr. opevněného podezřelého plavidla kontrolovaného posádkou fregaty amerického námořnictva).

SOUVISLOSTI

Institucionální podpora zahraničního obchodu

Mezi základní instituce, které působí v zahraničním obchodě a napomáhají dovozcům i vývozcům zboží a služeb, patří zejména **Ministerstvo zahraničních věcí ČR** (spolu s ambasádami a jejich obchodním oddělením) a **Česká obchodní a průmyslová komora**.

Incoterms

ZAJÍMAVOST

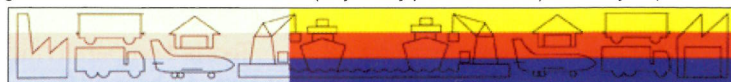
Pro snazší provádění zahraničních operací se členské státy **Mezinárodní obchodní komory (International Chamber of Commerce)** se sídlem v Paříži (jejím členem je i ČR) dohodly na tzv. **jednotném výkladu dodacích podmínek** zvaných **Incoterms**. Podmínky Incoterms jsou pak závazné pro oba obchodní partnery, pokud se na nich dohodnou. Tyto podmínky jsou stanoveny **ve formě značek**, kdy každá **přesně vyjadřuje místo přechodu rizik a nákladů na jiného obchodního partnera**. Značek je několik desítek; v následující ukázce můžete vidět pouze několik vybraných:

EXW (ex works) = ve skladu prodávajícího (místem je sklad prodávajícího). Znamená to, že po vyskladnění nese další rizika a náklady kupující nebo přepravce.

FOB (free on board) = při přechodu zábradlí lodi v přístavu naložení zboží, **DES** = na palubě lodi v přístavu určení, **DEQ** = na nábreží v přístavu určení.

DAF = ujednané místo na hranicích států apod.

Na obrázku vpravo vidíte praktickou ukázkou použití symbolů Incoterms. Tento piktogram značí **VYPLACENÍ K BOKU LODI** (...ujednaný přístav nalodění). Prodávající splní svou povinnost dodání tím, že dodá zboží k boku lodi v ujednaném přístavu nalodění. Kupující nese všechny náklady a nebezpečí ztráty nebo poškození zboží od tohoto okamžiku.

SOUVISLOSTI

Pravomoci celní správy

Celní správa plní řadu úkolů a má poměrně rozsáhlé pravomoci. Kromě výběru celních poplatků, DPH a spotřební daně je předmětem jejího zájmu kontrola licenčního zboží a ochranných známek (velmi často provádí kontroly tržišť, kde se zaměřuje na padělané zboží), podílí se na boji proti obchodu s drogami a omamnými psychotropními látkami, kontrole obchodu s ohroženými druhy zvířat a rostlin, historickými a uměleckými předměty apod. V její pravomoci je rovněž zastavování vozidel ke kontrole zboží, kontrola dálničních známek a systému elektronického mýtného, vážení nákladních vozidel apod.

Zdroj foto: Celní správa ČR

SOUVISLOSTI

Necitlivé čerpání přírodního bohatství

Ostrov Nauru v Tichomoří je zářným příkladem vzestupu a pádu hospodářství země, způsobených neřízeným způsobem získávání místního přírodního bohatství, navíc souvisejícího s neexistencí alternativních zdrojů příjmů státního rozpočtu. Republika Nauru se rozkládá na ostrůvku o rozloze pouhých 21 km².

V roce 1900 bylo na Nauru započato s těžbou guánu, což je **přírodní fosfátové hnojivo** z trusu mořských ptáků, které se ukládá na pobřežních skalách (často ve vrstvách vysokých mnoho desítek metrů). Guáno z Nauru vynikalo vysokým obsahem fosforu (až s 90% čistotou) a patřilo k nejhodnotnějším na světě. Těžba a vývoz tohoto hnojiva znamenaly raketový růst hospodářství tohoto ostrova; Nauru se zařadilo mezi nejbohatší země světa. Ještě v roce 2000 se vývoz guánu podílel celými 75 % na tvorbě národního důchodu. Bezohledná těžba, znamenající totální vyčerpání zásob, a spojitost s ekologickým kolapsem převážné části území ostrova (na kterém prakticky nelze zajistit zemědělskou činnost) však rázem uvrhly obyvatele ostrova do bída.

Vzhledem k devastovanému životnímu prostředí není ostrov zajímavý ani z pohledu turismu. Neutěšenému stavu nepomohla i neuvážená investiční činnost vládnoucích představitelů; Nauru je bez zdrojů energie, paliva, na ulicích je možné spatřit rezavějící vraky dříve luxusních vozidel. Austrálie nabídla vládě Nauru možnost přesídlení obyvatel na jeden z ostrovů u severoaustralského pobřeží, což by však znamenalo ztrátu územní suverenity. Nauru je v současnosti před státním bankrotem.

Clo a celní politika

Celní politika státu je nedílnou součástí jeho celkové hospodářské politiky, současně vykazuje i aspekty obchodně-politického významu.

Clo je jedním z nejstarších ekonomických pojmů, je spjato s počátky existence států. Je to povinná dávka, kterou stát vybírá při přechodu zboží přes jeho hranice.

Význam cla:

- **fiskální** – clo je součástí příjmů státního rozpočtu,
- **obchodně-politický** – reguluje toky zboží přes hranice státu a má protekcionářský (ochranný) charakter vůči domácím ekonomickým subjektům,
- **cenotvorný** – jeho výše zdražuje zboží.

Podle směru pohybu zboží rozeznáváme **clo dovozní** a **clo vývozní**. ČR však uplatňuje pouze clo dovozní. ČR uplatňuje clo ve vztahu k zemím mimo EU, mezi státy EU se clo neplatí. Clo se tedy týká tzv. **třetích zemí**.

◀ Výběr cla a celní kontrolu zajišťuje orgán celní kontroly, kterým je celní správa.

Zboží prochází celní kontrolou:

- **při dovozu**, tj. od vstupu zboží na území ČR až do doby, kdy jej celnice propustí do oběhu v tuzemsku, a to buď do oběhu **volného**, nebo **vázaného** (například jen za účelem vystavení na veletrhu);
- **při vývozu**, tj. od podání návrhu na propuštění zboží celnicí až do doby, kdy zboží přestoupí státní hranici;
- **při průvozu**, tj. od vstupu zboží na území ČR až do jeho vstupu do dalšího státu.

Mezi nejčastější přestupky (související s problematikou cla) patří:

1. **Porušování předpisů o oběhu zboží s cizinou** (nepřihlášení zboží na celnici při přechodu státní hranice, realizace oběhu zboží na základě nepravdivých či nesprávných údajů, dovoz či vývoz věcí bez oprávnění apod.).
2. **Krácení cla** (vývoz či dovoz zboží bez zaplacení cla, uvedení nesprávných údajů pro vyměření cla).
3. **Ztěžování celní kontroly** (padělání celních dokladů, doprava či přechovávání zboží, které uniklo celní kontrole, bránění orgánům celní správy při výkonu činnosti atd.).

Mezinárodní obchod a jeho výhody

Pro světový trh platí stejné zákonitosti jako pro trhy národní. Má však ještě jednu specifickou vlastnost, existují na něm tzv. **absolutní** a **komparativní výhody**.

Absolutní výhody – monopol přírodních a klimatických podmínek

◀ Tento faktor umožňuje specializaci výroby v určitých oblastech světa (například pěstování tropických plodů v tropických oblastech) nebo existenci lepších výrobních podmínek, než je tomu u jiných států (úrodná půda, naleziště rud apod.).

Tyto monopolní podmínky anebo výrazně lepší podmínky pro existenci určitých výrob představují **absolutní výhody mezinárodního obchodu**, neboť takovéto země dosahují nižších nákladů, a tím i vyššího zisku z realizace vývozu než ostatní.

Komparativní výhody mezinárodního obchodu

Teorie komparativních výhod při zjednodušeném a stručném vyjádření spočívá v tom, že hospodářsky více rozvinuté státy se mohou soustředit na výrobu právě těch výrobků, u kterých dosahují nejvyšší produktivity práce, a upustit od výroby

v odvětví, kde je produktivita práce nižší. Tyto obory lze pak přenechat hospodářsky méně rozvinutému státu. Komparace produktivity přináší oboustranné výhody oběma partnerům a je důvodem k hospodářské spolupráci.

Ochrana vnitřního trhu země před zahraniční konkurencí

Zatímco národní nebo mezinárodní firmy provádějí obchodní transakce na základě hospodářských mechanismů, národní státy vystupují spíše v pozici protekcionismu vůči národním firmám, tj. jejich ochranou vůči zahraniční konkurenci.

Mezi významné nástroje protekcionismu patří zejména:

- **celní politika daného státu, kvantitativní omezování dovozu** (stanovení dovozních kvót), **kvalitativní omezování dovozu** (tvrdé zdravotní normy), **stanovení technologických norem výroby nebo produktů, ovlivňování devizového kurzu, vyhlášení embarga na dovoz, daňové úlevy tuzemským firmám atd.**

Oproti tomu se rozvíjejí **integrační snahy**, které se odrážejí ve vzniku a existenci několika mezinárodních hospodářských (a politických) integrací. Integrační snahy ústí ve **zrušení obchodních hranic mezi zeměmi** a v **nastolení širokého, plně liberalizovaného trhu** se všemi atributy vzájemné spolupráce. Česká republika je členem několika takovýchto hospodářských integrací (je například členem **CEFTA – Středoevropská zóna volného obchodu**, **celní unie se Slovenskem** apod.), posledním integračním krokem byl **vstup do EU**.

Podnikání v rámci Evropské unie

Evropskou unii tvoří (k datu posledního rozšíření v roce 2007) 27 členských států. Česká republika se stala členem EU v roce 2004.

Jedněmi ze základních cílů EU jsou vytvoření **společného trhu**, **hospodářské a měnové unie**, **podpora rozvoje a růstu hospodářství**.

K zajištění těchto cílů slouží **řada nástrojů**, zejména pak **volný pohyb zboží, služeb, kapitálu a osob** a také **společná politika v oblastech hospodářské soutěže, měnové unie či zemědělství**.

Shrnutí kapitoly

- Zahraniční obchod má tři formy: **export** (vývoz), **import** (dovoz), **reexport** (vývoz dovozu).
- Clo je povinná dávka, kterou stát vybírá při přechodu zboží přes jeho hranice. Podle pohybu zboží rozeznáváme **clo dovozní a vývozní**, ČR uplatňuje pouze **clo dovozní**.
- Celní správa je pro svou činnost vybavena kompetencemi a právy při řešení celních přestupků.
- Světový trh má jednu specifickou vlastnost, existují na něm **absolutní a komparativní výhody**.
- Integrační snahy se odrážejí ve vzniku a existenci několika mezinárodních hospodářských (a politických) integrací. Pro ČR je důležitá zejména **integrace v EU**.

Náměty pro samostatnou práci

1. Pojednejte o problematice mezinárodního obchodu, o výhodách, popř. rizicích, která jej provází.
2. Pojednejte o problematice cla a celní politiky.
3. Zjistěte si vybrané údaje o členských státech EU. Využijte k tomu informaci portálu [Euroskop.cz](http://euroskop.cz) (odkaz [Členské státy](#)).

SOUVISLOSTI

Podnikání v EU

Právně je EU založena na existenci určujících primárních dokumentů, jimiž jsou **mezinárodní smlouvy**, na které pak navazují dokumenty v podobě **závazných nařízení a směrnic**.

Členství v EU přináší podnikatelským subjektům řadu výhod. Mezi nejvýznamnější patří to, že **odpadá nutnost uplatňování cla při obchodní činnosti mezi členskými státy EU**. Platební styk se zjednodušuje v souvislosti s postupně se zavádějící **jednotnou měnou (eurem)**, řada zemí **otevřít svůj pracovní trh** pro zájemce o práci v zahraničí. ČR také dnem 21. 12. 2007 vstoupila do tzv. **Schengenského prostoru**. Je to území řady evropských států, jejichž hranice mohou překračovat osoby (občané států tzv. Schengenu) **bez nutnosti projít hraniční kontrolou**, což výrazně zjednodušuje volnost pohybu. Na následujícím obrázku vidíte typickou hranici mezi dvěma státy zahrnutými v Schengenském prostoru – žádná budova celní kontroly, žádní úředníci, kteří by vás kontrolovali, pouze volný průjezd místem tvořícím hranici těchto států.

Souhrn

Moje poznámky:

.....

.....

.....

.....

.....

Náměty a tipy pro samostatnou práci

